

Wyspiański

malarstwo/painting

BOSZ
art

Stanisław Wyspiański
1898

Wyspiański

malarstwo/painting

BOSZ
art

Na przełomie XIX i XX wieku prowincjonalny i konserwatywny Kraków stał się niespodziewanie ważnym ośrodkiem życia i twórczości młodych artystów. Pośród wariantów programów pozytywnych, zmierzających do wsparcia i naprawy narodu, dzieło Stanisława Wyspiańskiego zajmuje szczególną pozycję. Urodzony w 1869 roku w Krakowie, syn rzeźbiarza Franciszka, Stanisław Wyspiański był jednym z najznakomitszych i najwybitniejszych artystów polskiego modernizmu. Wszechstronnie utalentowany w dziedzinie literatury i sztuk pięknych, wizjoner i historiozof, stworzył cykl dramatów narodowych niezmiennie obecnych we współczesnym repertuarze polskich teatrów, a swoją oryginalną twórczością plastyczną rozpoczął nową epokę w dziejach polskiej sztuki. Zajmował się malarstwem monumentalnym – polichromią kościelną i witrażem, malarstwem sztalugowym – portretem i pejzażem, a także sztuką użytkową – projektowaniem wnętrz, typografią, grafiką. Perfekcyjnie posługiwał się techniką pastelu, rzadziej olejną. Projektował scenografię i kostiumy do własnych dramatów. Trudnił się konserwacją zabytkowych polichromii i witraży kościelnych. Planował i projektował odnowę wzgórza wawelskiego, znaną jako Wawel Akropolis.

Malowany na przełomie 1904 i 1905 roku cykl utrwalający widok z okna pracowni na kopiec Kościuszki należy do najświetniejszych pejzażowych prac artysty. Operował zwięzłą formą, silnym, linearnym konturem wyodrębnił bryłę z płaskiego, pustego tła. Stosował

At the turn of the 19th and 20th century the provincial and conservative Kraków unexpectedly turned into an important centre for young artists. The work of one of them, Stanisław Wyspiański, earned a special place among the positive arts programmes aiming to assist the nation and improve its condition. Born in Kraków in 1869 as the son of sculptor Franciszek Wyspiański, Stanisław Wyspiański became one of the principal and most distinguished Polish Modernists. A man of many talents in the arts and letters, a visionary and historian, he created a cycle of plays on national subjects which hold a permanent place in today's Polish repertoire; while his originality in the visual arts launched a new era in the history of Polish art. His works included monumental painting: church polychromy and stained glass; easel painting: portraiture and landscape; applied art: interior design, typography and graphics. He was a master of the pastel technique, and (less often) worked with oils. He designed the stage sets and costumes for productions of his own plays. He was involved in the conservation of historic church murals and stained glass. And he designed the Wawel Akropolis project, a novel redecoration scheme for Wawel Hill.

One of Wyspiański's best achievements in landscape is the cycle of views of Kościuszko's Mound from his studio window, painted at the turn of 1904 and 1905. He used a compact form, with a strong, linear contour separating off solid shapes from a flat, empty

dysonansowe zestawienia barwne. Powstałe w 1900 i 1902 roku projekty witraży wawelskich stanowią cykl wizerunków wybranych postaci historycznych i mitycznych, związanych z polską historiozofią i wielką literaturą romantyczną. Do monumentalnych gotyckich okien ambulatory artysta wykonał pastelami wizerunki króla Kazimierza Wielkiego, św. Stanisława Biskupa, księcia Henryka Pobożnego. Powstały dzieła wybitne, o silnym ładunku emocjonalnym, niespotykanej dotąd skali i ekspresji, wywodzące swą genealogię z narodowej literatury romantycznej.

Teatr był pasją życia artysty. Jego ambitne wymagania formułowane w dramatach domagały się wyzwolenia potencjału jednostki, rozumianego jako wewnętrzna wolność intelektualnie sprawnego, zdyscyplinowanego, uwolnionego od schematów, świadomego wyborów i zdolnego do czynów człowieka. Dramat dostrzegał i rozpoznawał wszędzie wokół siebie, pojmując w jego kategoriach rzeczywistość realną. Współtworzyły go: literacka treść dzieła i jego obraz plastyczny. Marzył o teatrze „ogromnym”, totalnym, jednoczącym w sobie wszystkie elementy inscenizacji: słowo, malarstwo, muzykę, światło. W latach 1898–1907 Wyspiański wydał wszystkie swoje dramaty w kilku zmodyfikowanych wersjach graficznych.

Projekty wnętrz traktował jak uniwersalną partyturę, rozpisaną na głosy podporządkowane swojej własnej harmonii. Wnętrze użytkowe traktował z jednej strony w kategoriach przestrzeni teatralnej, z drugiej zaś jako terytorium ducha i materii, przeznaczone do praktykowania

background. He applied dissonant colour compositions. His cycle of stained-glass window designs made in 1900 and 1902 for Wawel Cathedral presents a pageant of historical and mythical characters associated with Polish historiosophy and Romantic literature. In his pastels for the monumental Gothic windows in the ambulatory he portrayed King Casimir the Great, St. Stanislaus the Bishop, and Duke Henry the Pious. It was a set of outstanding works with a strong emotional charge, of hitherto unprecedented size and expressiveness, and rooted in the national Romantic literature.

Theatre was a lifetime passion for him. The ambitious demands he put into his plays called for the liberation of the individual's potential in the sense of the inner freedom of an intellectually proficient, disciplined person free of schematic thinking, aware of his choices and capable of action. He observed and recognised drama everywhere in his own environment, approaching reality through the categories of drama, composed of a play's literary aspect and its visual image. He dreamed of a “huge,” total theatre integrating all the elements of dramatic production: words, painting, music, illumination. In 1897–1907 he published all his plays in several graphically modified versions.

He saw interior design as a grand music score with the diverse parts performing in their own harmony. He treated utility interiors in categories applicable to theatre space, but also as a domain of mind and matter for the

samego siebie. Podobnie jak w innych dziedzinach sztuki, także i we wnętrzu starał się stworzyć spójny program ideowy, odwołujący się do związku człowieka z naturą, cywilizacyjnych korzeni tkwiących w antyku i chrześcijaństwie, tradycji narodowego rękodziela, rzemiosła, sztuki i tradycji ludowej.

We wszystkich podejmowanych dziedzinach sztuki: konserwacji, malarstwie, typografii, dramacie, scenografii, poezji, prowadził ciągle spór z tradycją myślową i kulturową, a jednym z jego głównych postulatów było prawo do decydowania o kształcie dzieła, o artystycznej autonomii, do mówienia własnym językiem.

Wyspiański we wszystkich podejmowanych dziedzinach sztuki konsekwentnie przedstawiał własną, oryginalną koncepcję świata, tworząc wizję ostrą, niepochlebną, niedokończoną i silnie intelektualną. Zmarł w Krakowie 28 listopada 1907 roku w wieku 38 lat. Został pochowany w Krypcie Zasłużonych w kościele na Skałce.

Marta Romanowska

Marta Romanowska – historyk sztuki, kierownik oddziału i starszy kustosz Muzeum Narodowego w Krakowie w latach 1983–2009, we współpracy z prof. Mieczysławem Porębskim zrealizowała trzy stałe ekspozycje Muzeum Stanisława Wyspiańskiego: w Muzeum Narodowym w Krakowie, w oddziale przy ulicy Kanoniczej 9 i w Kamienicy Szołayskich. Autor scenariuszy i kurator wystaw, katalogów i publikacji. Starszy wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie.

practice of selfhood. As in other fields of the arts, he tried to create a coherent conceptual programme in interior design as well, invoking the bond between Man and Nature, the civilisational roots of Antiquity and Christianity, the national traditions in the arts and crafts and folklore.

In all the artistic disciplines in which he engaged: conservation, painting, typography, drama, stage design, and poetry – he was constantly debating with intellectual and cultural tradition, and one of his main postulates was the individual artist's right to decide about the shape of his work, to exercise autonomy, to speak in his own language.

In all of the arts he addressed Wyspiański always presented his own, original view of the world – a vision that was sharp, uncomplimentary, unfinished and strongly intellectual. He died in Kraków on 28th November 1907 at the age of 38 and was buried in the Distinguished Persons' Crypt in Skałka Church.

Marta Romanowska

Marta Romanowska – art historian, senior curator and branch head at the National Museum in Kraków (1983–2009). Joint creator (with Professor Mieczysław Porębski) of the permanent Wyspiański exhibitions in three of the National Museum's branches in Kraków (the Main Building, the Kanonicza 9 branch, and the Szołayski House branch). Exhibition designer and curator; author of catalogues and other art publications. Senior lecturer at the National Academy of Theatre Arts in Kraków.

*Widok z Zacisza
na Teatr Miejski*
1894
olej na płótnie
38,2 × 29 cm

*View of the Municipal Theatre
from the Zacisze*
1894
oils on canvas
38.2 × 29 cm

*Widok z Zacisza na Barbakan
i Bramę Floriańską*

1894
olej na płótnie
39 × 29 cm

*View of the Barbakan and
St. Florian's Gate from the Zacisze*

1894
oils on canvas
39 × 29 cm

Autoportret

1902
pastel na papierze żeberkowym
37,5 × 36,8 cm

Self-Portrait

1902
pastels on ribbed paper
37.5 × 36.8 cm

Portret dziewczynki
około 1891
olej na płótnie
31 × 25,7 cm

Portrait of a Little Girl
circa 1891
oils on canvas
31 × 25.7 cm

Autoportret z żoną

1904

pastel na papierze

47,7 × 62,2 cm

Self-Portrait with Wife

1904

pastels on paper

47.7 × 62.2 cm

Portret Józia Feldmana

1905
pastel na papierze
38 × 38 cm

Portrait of Józio Feldman

1905
pastels on paper
38 × 38 cm

Portret Mietka
1904
pastel na papierze
31,8 × 41,8 cm

Portrait of Mietek
1904
pastels on paper
31.8 × 41.8 cm

Helenka z kubkiem

1902

pastel na papierze

47,5 × 62,8 cm

Helenka with a Cup

1902

pastels on paper

47.5 × 62.8 cm

Planty o świcie
1894
olej na płótnie
110 × 220 cm

The Planty Gardens at Dawn
1894
oils on canvas
110 × 220 cm

Chochoły
(*Paluby na*
Plantach tańczące)
1898–1899
pastel na papierze żeberkowym
69 × 107 cm

Roses Straw-Wrapped for Winter
(*Dummies Dancing*
in the Planty Gardens)
1898–1899
pastels on ribbed paper
69 × 107 cm

Stanisław Wyspiański (1869–1907) – jeden z najwybitniejszych artystów polskiego modernizmu, współzałożyciel Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”, autor słynnych dramatów symbolicznych, m.in. *Wesela i Wyzwolenia*, poeta, malarz, architekt. Na jego bogaty dorobek artystyczny składają się: portrety, pejzaże, polichromie kościelne, witraże oraz dzieła sztuki użytkowej. Wyspiański zasłynął przede wszystkim pracami wykonanymi techniką pastelu – *Autoportret z żoną*, *Macierzyństwo z Helenami* czy *Portret Józia Feldmana* to jedne z najbardziej rozpoznawalnych dzieł polskiej sztuki.

Stanisław Wyspiański (1869–1907) – one of the most distinguished Polish Modernist artists, co-founder of Sztuka, the Polish Artists' Association; author of a famous set of symbolic plays such as *Wesele* (*The Wedding*) and *Wyzwolenie* (*Liberation*); poet, painter, and architect. His prolific work in the visual arts includes portraiture, landscape, church polychromy and stained glass, and applied art. Renowned for his pastels: his *Self-Portrait with Wife*, *Maternity with the Helens*, and his *Portrait of Józio Feldman*, are some of the best-known works in Polish art.